

การศึกษาเปรียบเทียบระบบการจัดเก็บภาษีผู้สูงอายุ ของประเทศไทยและต่างประเทศ A Comparative Study of Taxation Systems for the Elderly in Thailand and Other Countries

รัฐอัครธีร์ อัครธีร์ธิตภูมิ¹

Rattaakkhatee Akkhateerathitiphum

บทคัดย่อ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์แบบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและการจัดเก็บภาษีอย่างมีนัยสำคัญ การศึกษาระบบการจัดเก็บภาษีสำหรับผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับภาระทางการคลังที่เพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสร้างความเป็นธรรมทางภาษีให้แก่กลุ่มประชากรสูงอายุ การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบระบบการจัดเก็บภาษีสำหรับผู้สูงอายุของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีระบบการจัดเก็บภาษีสำหรับผู้สูงอายุที่มีความหลากหลายและมีมาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ โดยได้วิเคราะห์เปรียบเทียบในประเด็นหลัก ได้แก่ โครงสร้างภาษี สิทธิประโยชน์ทางภาษีและผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อรัฐและประชาชน จากการศึกษาพบว่า โครงสร้างภาษีของประเทศไทยสำหรับผู้สูงอายุยังคงยึดโยงกับระบบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาโดยมีการยกเว้นและลดหย่อนในลักษณะจำกัด ซึ่งขาดความยืดหยุ่นเมื่อเทียบกับต่างประเทศ ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐอินเดีย ได้ออกแบบโครงสร้างภาษีที่แตกต่างกันตามอายุและระดับรายได้ได้อย่างเป็นระบบ ในด้านสิทธิประโยชน์ทางภาษี พบว่าสหรัฐอเมริกาเน้นการใช้เครดิตภาษีและการยกเว้นรายได้จากประกันสังคม ญี่ปุ่นใช้การลดหย่อนแบบขั้นบันไดตามช่วงอายุและรายได้ ส่วนสาธารณรัฐอินเดียแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุเป็นสองระดับเพื่อกำหนดสิทธิประโยชน์ที่แตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนแนวคิดความสามารถในการเสียภาษีของผู้สูงอายุอย่างชัดเจน นอกจากนี้ การออกแบบมาตรการภาษีดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวม กล่าวคือ รัฐสามารถบริหารภาระทางการคลังควบคู่กับการคุ้มครองคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ขณะที่ประชาชนสูงวัยได้รับการบรรเทาภาระภาษีและความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากขึ้น เมื่อเทียบกับระบบของประเทศไทยในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยควรปรับปรุงโครงสร้างภาษีของผู้สูงอายุให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับระดับอายุและรายได้ โดยพิจารณาการยกเว้นภาษีในลักษณะขั้นบันไดตามช่วงอายุ ในด้านสิทธิประโยชน์ทางภาษี ควรขยายมาตรการลดหย่อนที่สะท้อนภาระรายจ่ายที่แท้จริงของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะค่ารักษาพยาบาลและการส่งเสริมการออมเพื่อวัยเกษียณผ่านกลไกภาษี ขณะเดียวกัน การออกแบบระบบภาษีดังกล่าวควรมุ่งสร้างสมดุลระหว่างการรักษารายได้ของรัฐและการคุ้มครองคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งจะช่วยลดผลกระทบเชิงลบต่อเศรษฐกิจมหภาคและเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประชาชนในสังคมสูงวัยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์แบบ ภาษีผู้สูงอายุ การจัดเก็บภาษีผู้สูงอายุ สิทธิประโยชน์ทางภาษีของผู้สูงอายุ

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ

Assistant Professor, Bachelor of Laws program, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.

Corresponding author e-mail: rattasapa@gs.wu.ac.th

ARTICLE HISTORY: Received 27 June 2025, Revised 31 December 2025, Accepted 27 January 2026

Abstract

Thailand is transitioning into a complete aged society, creating significant challenges for fiscal sustainability and tax administration. Developing appropriate taxation systems for older adults is therefore essential to ensure tax equity and support the well-being of the aging population. This study compares taxation systems for older adults in Thailand with those of the United States, Japan, and the Republic of India, countries that have established diverse and systematic measures to address population aging. The analysis focuses on three key dimensions: tax structures, tax benefits, and their economic impacts on governments and citizens.

The findings reveal that Thailand's taxation system for older adults remains largely integrated into the personal income tax framework, offering limited exemptions and deductions with relatively low flexibility. In contrast, the United States, Japan, and India have developed tax systems that differentiate tax measures according to age and income levels. The United States emphasizes tax credits and exemptions for social security income, Japan employs graduated deductions based on age and income brackets, and India classifies older adults into different age groups to provide differentiated tax benefits. These approaches reflect the principle of taxpayers' ability to pay. The study further finds that well-designed tax policies can balance fiscal sustainability with the protection of older adults' quality of life by reducing tax burdens and enhancing economic security. Therefore, Thailand should reform its taxation system by introducing age-based progressive exemptions, expanding deductions for healthcare expenses, and promoting retirement savings through tax incentives. Such reforms would help maintain government revenue while strengthening economic security and improving the quality of life of older adults in an aging society.

Keywords: *Complete aged society, Elderly taxation, Elderly tax policy, Tax benefits for the elderly*

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) โดยองค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่าภายในปี 2050 สัดส่วนประชากรสูงอายุของโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 22 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม (United Nations. 2022) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดเก็บภาษีอากรที่จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี 2548 โดยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปคิดเป็น 10.4 เปอร์เซ็นต์ ของประชากรทั้งหมด (Promphak. 2013) เมื่อพิจารณาจากความหมายที่ว่าสังคมผู้สูงอายุคือสังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไปมากกว่า 10เปอร์เซ็นต์ หรือมีประชาชนที่มีอายุ 65 ปี

ขึ้นไปมากกว่า 7 เปอร์เซ็นต์ ประเทศไทยก็เป็นสังคมผู้สูงอายุแล้วตั้งแต่ปี 2548 เพราะตอนนั้นประเทศไทย มีประชากรตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป 10.4 เปอร์เซ็นต์ และยังคาดการณ์ว่าในอีก 20 ปีข้างหน้าสังคมไทยจะเป็นสังคม ผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) (Promphak. 2013) ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในหลายด้าน ทั้งการขาดแคลนแรงงาน การลดลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ และภาระทางภาษีที่เพิ่มขึ้น

ทั้งนี้ การเก็บภาษีสามารถจัดเก็บได้น้อยลงเนื่องจากมีวัยผู้สูงอายุซึ่งไม่มีรายได้มีสัดส่วนที่มากขึ้น ประเทศไทยกำหนดให้สิทธิประโยชน์ ความคุ้มครองสำหรับผู้สูงอายุ ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 48 วรรคสอง และ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ กล่าวคือ บุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไปและมีสัญชาติไทยสมควรได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมตามที่กฎหมายบัญญัติ การจัดเก็บภาษีอากรก็เป็นหนึ่งในที่กฎหมายให้สิทธิประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุ เช่นกัน

อย่างไรก็ตามโดยหลักการของการจัดเก็บภาษีบุคคลนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับรัฐนั้นเป็นประการสำคัญ ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่ยอมรับกันทั่วโลก คือความสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักแหล่งเงินได้ (Source Rule) หรือหลักถิ่นที่อยู่ (Resident Rule) หรือหลักสัญชาติ (Nationality Rule) (Yaimim. 2014) แม้ว่าประเทศไทยจะมีมาตรการทางภาษีสำหรับผู้สูงอายุ โดยให้สิทธิยกเว้นเงินได้ 190,000 บาท สำหรับผู้มีอายุ 65 ปีขึ้นไปที่อาศัยในประเทศไทยครบ 180 วันในปีภาษี แต่มาตรการดังกล่าวได้ถูกประกาศใช้มาตั้งแต่ปี 2549 (HumanOS. 2024) ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน การศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางภาษีสำหรับผู้สูงอายุในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐอินเดีย จึงมีความสำคัญในการพัฒนาระบบภาษีของประเทศไทยให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่ามีกำหนดระบบภาษีสำหรับผู้สูงอายุในประเทศที่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ จากการศึกษาในมุมมองวิเคราะห์มาตรการทางภาษีสำหรับผู้สูงอายุในสามประเทศหลัก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐอินเดีย ในประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการการจัดเก็บภาษีของผู้สูงอายุ กล่าวคือ สหรัฐอเมริกาใช้ระบบการยกเว้นภาษีแบบอัตราคงที่สำหรับผู้สูงอายุ โดยมีการปรับเพิ่มวงเงินยกเว้นและการลดหย่อนค่ารักษาพยาบาลเป็นประจำทุกปี (Internal Revenue Service. 2023) ญี่ปุ่นมีระบบการยกเว้นภาษีแบบขั้นบันไดตามช่วงอายุ ซึ่งสะท้อนถึงการตระหนักถึงภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นตามอายุ (National Tax Agency Japan. 2024a) สาธารณรัฐอินเดียใช้ระบบการยกเว้นภาษีที่แตกต่างกันระหว่างผู้สูงอายุและผู้สูงอายุวัยปลาย โดยให้สิทธิประโยชน์พิเศษแก่ผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป (Income Tax Department India. 2024) เป็นต้น

ทั้งนี้ในการศึกษาดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการจัดเก็บภาษีที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในบริบทของประเทศไทย 3 ประเด็นกล่าวคือ เพื่อศึกษาหลักการจัดเก็บภาษีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในประเทศไทย เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการจัดเก็บภาษีผู้สูงอายุกับสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐอินเดีย เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการปรับปรุงระบบภาษีของไทยให้สอดคล้องกับโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไป

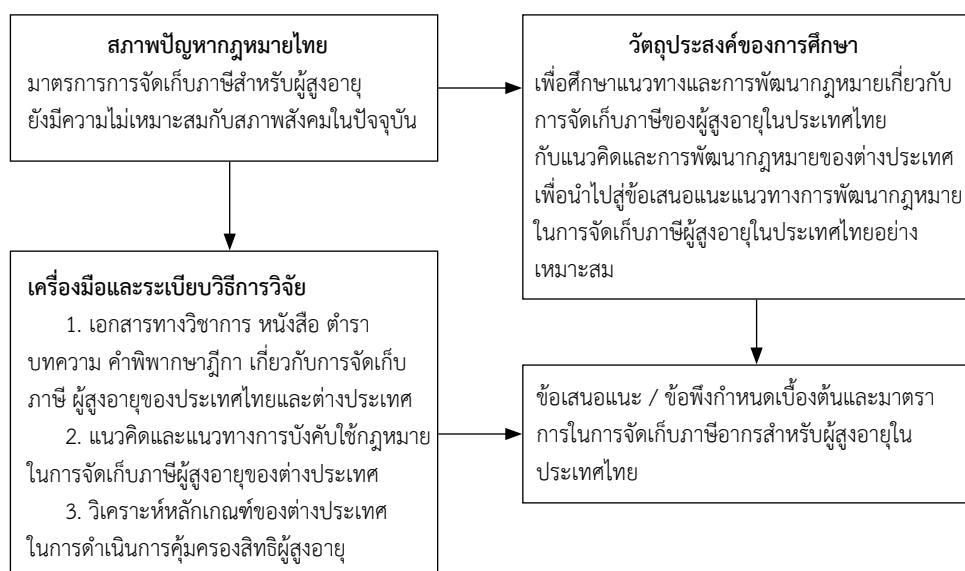
วัตถุประสงค์

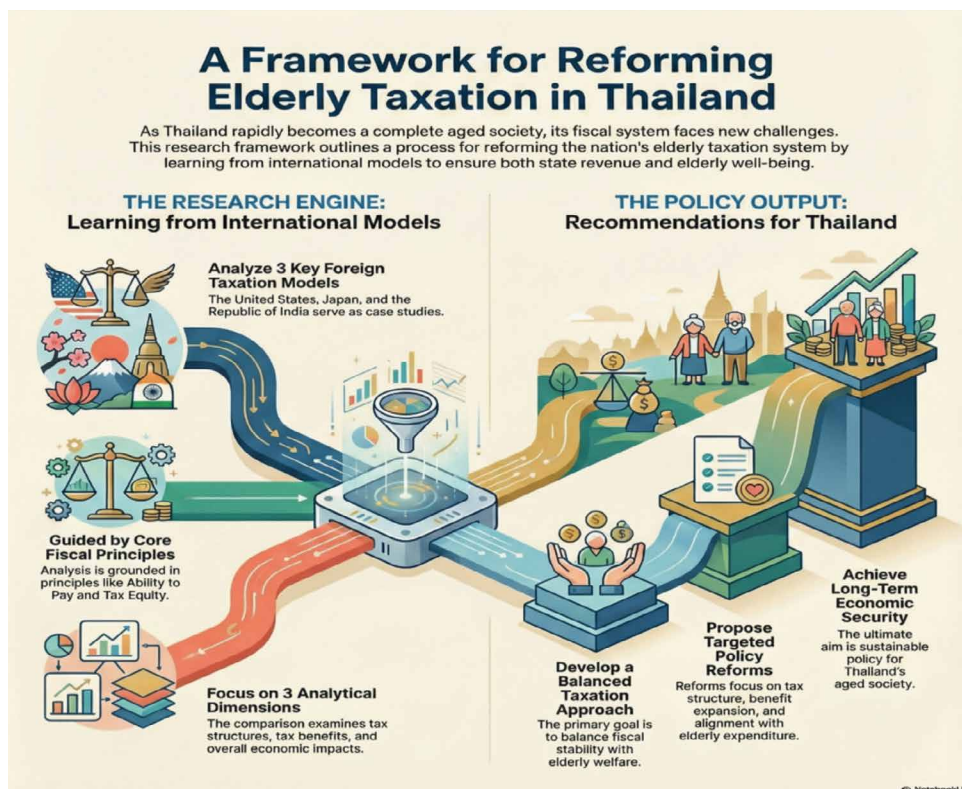
1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดเก็บภาษีเงินได้ของผู้สูงอายุตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ
2. เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบการจัดเก็บภาษีผู้สูงอายุของประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อหาแนวทางหรือมาตรการในการกำหนดโครงสร้างการเก็บภาษีและสิทธิประโยชน์ทางภาษีของผู้สูงอายุในประเทศไทย

ขอบเขตของการศึกษา

1. รวบรวม ศึกษา และวิเคราะห์แนวคิดและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับกฎหมายจัดเก็บภาษีอากรสำหรับผู้สูงอายุของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐอินเดีย
2. ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ ที่เกี่ยวกับกฎหมายจัดเก็บภาษีอากรสำหรับผู้สูงอายุมาปรับใช้กับประเทศไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัยจัดทำขึ้นโดยอาศัยการประมวลผลกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) จากข้อมูลการศึกษาเชิงเอกสาร ผ่านระบบ NotebookLM วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2568

การวิจัยนี้อาศัยกรอบแนวคิดเชิงกฎหมายและเชิงนโยบายแบบเปรียบเทียบ โดยมุ่งศึกษาระบบการจัดเก็บภาษีสำหรับผู้สูงอายุของประเทศไทยเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐอินเดีย ทั้งนี้ อาศัยการวิเคราะห์เอกสารและเนื้อหาสาระจากงานวิจัยเป็นฐานในการกำหนดกรอบแนวคิด ซึ่งประกอบด้วยมิติการวิเคราะห์หลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) โครงสร้างภาษีของผู้สูงอายุ โดยพิจารณาถึงการนำอายุและระดับรายได้มาใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดประเภทผู้เสียภาษีและการออกแบบการยกเว้นหรืออัตราภาษี (2) สิทธิประโยชน์ทางภาษีและมาตรการจัดเก็บภาษีของผู้สูงอายุ อาทิ การลดหย่อนการยกเว้น เครดิตภาษี รวมถึงมาตรการจูงใจด้านบำนาญ ค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล และการออมเพื่อวัยเกษียณ และ (3) ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการจัดเก็บภาษีผู้สูงอายุ การนำกรอบแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์กฎหมายและนโยบายของต่างประเทศที่มีการรองรับสังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ ช่วยให้สามารถประเมินข้อจำกัดของระบบภาษีผู้สูงอายุของประเทศไทยในปัจจุบัน และนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีให้เกิดความสมดุลระหว่างการหารายได้ของรัฐและการคุ้มครองทางสังคมในบริบทของสังคมผู้สูงอายุ สมบูรณ์แบบได้อย่างเหมาะสม

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ควบคู่กับการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและเอกสารทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีอากรสำหรับผู้สูงอายุทั้งในประเทศและต่างประเทศ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย หนังสือ ตำรา วารสารทางกฎหมาย บทความทางวิชาการ คำพิพากษาศาล รายงานการวิจัย ผลงานทางวิชาการของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีความน่าเชื่อถือ

การศึกษาให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับกฎหมายและมาตรการทางภาษีสำหรับผู้สูงอายุของต่างประเทศ โดยมุ่งวิเคราะห์กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีการกำหนดระบบการจัดเก็บภาษีผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในส่วนที่มีการบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันและในส่วนที่อยู่ระหว่างการพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างสังคมสูงวัย การวิเคราะห์ดำเนินการภายใต้แนวทางการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เพื่อนำเสนอความเหมาะสมและสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีผู้สูงอายุของประเทศไทยให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในหลายประเทศได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการคลังของรัฐ ประเทศที่มีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วต้องเผชิญกับความท้าทายในการจัดสรรทรัพยากรและการสร้างความสมดุลระหว่างรายได้จากภาษีและค่าใช้จ่ายสวัสดิการ การจัดเก็บภาษีสำหรับผู้สูงอายุจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการพิจารณาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและประสิทธิภาพสูงสุด

1. ระบบภาษีผู้สูงอายุในประเทศไทย

เพื่อให้เห็นภาพรวมของระบบการจัดเก็บภาษีสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยอย่างชัดเจน การศึกษานี้จึงเริ่มจากการพิจารณาโครงสร้างภาษีและมาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน โดยมุ่งวิเคราะห์ทั้งกรอบกฎหมาย หลักเกณฑ์การให้สิทธิประโยชน์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อรัฐและผู้สูงอายุในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

1.1 โครงสร้างภาษีของผู้สูงอายุ

ระบบภาษีผู้สูงอายุของประเทศไทยยังคงอยู่ภายใต้โครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามประมวลรัษฎากร โดยมีได้แก่ผู้สูงอายุออกเป็นกลุ่มผู้เสียภาษีเฉพาะแต่อย่างใด กล่าวคือผู้สูงอายุที่มีเงินได้ยังคงมีหน้าที่ต้องเสียภาษีตามหลักเกณฑ์ทั่วไปเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาทั่วไป หากแต่กฎหมายได้กำหนดมาตรการยกเว้นเงินได้บางส่วนเพื่อบรรเทาภาระทางภาษีให้แก่ผู้สูงอายุ

มาตรการดังกล่าวปรากฏตามมาตรา 42 แห่งประมวลรัษฎากร ประกอบกับกฎกระทรวงฉบับที่ 126 และฉบับที่ 257 ซึ่งกำหนดให้ผู้มีเงินได้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่าหกสิบห้าปีบริบูรณ์ในปียาซี และมีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด มีสิทธิได้รับยกเว้นเงินได้เฉพาะส่วนที่ไม่เกิน 190,000 บาทต่อปีภาษี โดยเงินได้ในส่วนที่ได้รับยกเว้นดังกล่าวไม่ต้องนำมาคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ทั้งนี้ โครงสร้างภาษิดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงใช้ระบบภาษีแบบรวมศูนย์ โดยให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้สูงอายุในลักษณะของการยกเว้นเงินได้บางส่วน มากกว่าการออกแบบโครงสร้างภาษีเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุโดยตรง

1.2 สิทธิประโยชน์ทางภาษีของผู้สูงอายุ

สิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับผู้สูงอายุของประเทศไทยถูกกำหนดไว้ภายใต้กรอบของประมวลรัษฎากร มาตรา 42 ประกอบกับกฎกระทรวง ฉบับที่ 126 และฉบับที่ 257 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาภาระภาษีให้แก่ผู้สูงอายุผ่านการยกเว้นเงินได้บางส่วน โดยกำหนดหลักเกณฑ์การใช้สิทธิไว้อย่างชัดเจน

1.2.1 ผู้มีเงินได้ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าหกสิบห้าปีบริบูรณ์ในปีภาษีนั้น และต้องเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยครบหนึ่งร้อยแปดสิบวันในปีภาษี จึงจะมีสิทธิได้รับการยกเว้นเงินได้ไม่เกินจำนวน 190,000 บาทต่อปีภาษี โดยเงินได้ในส่วนที่ได้รับยกเวดังกล่าวไม่ต้องนำมาคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

1.2.2 กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้มีเงินได้สามารถใช้สิทธิยกเวดังกล่าวกับเงินได้หลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นเงินบำนาญ เงินค่าเช่า หรือเงินได้ประเภทอื่น โดยผู้เสียภาษีอาจเลือกใช้สิทธิยกเวจากเงินได้ประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือใช้จากหลายประเภทพร้อมกันก็ได้

1.2.3 กรณีที่คู่สมรสต่างฝ่ายต่างมีอายุครบหกสิบห้าปีบริบูรณ์และต่างฝ่ายต่างมีเงินได้เป็นของตนเอง ต่างฝ่ายย่อมมีสิทธิได้รับการยกเว้นเงินได้คนละ 190,000 บาท อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีที่คู่สมรสมีเงินได้ร่วมกันและอยู่ร่วมกันตลอดปีภาษี กฎหมายกำหนดให้สิทธิยกเวเงินได้ตกเป็นของสามีเพียงฝ่ายเดียว

1.2.4 การใช้สิทธิยกเวภาษีเงินได้ของผู้สูงอายุต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ด้านการแสดงรายการและการพิสูจน์สิทธิ โดยผู้มีเงินได้ต้องแสดงรายการเงินได้และจำนวนเงินที่ได้รับการยกเว้นในขณะยื่นแบบแสดงรายการภาษี พร้อมทั้งจัดเตรียมหลักฐานยืนยันอายุและการมีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยตามที่กรมสรรพากรกำหนด

จากการพิจารณาโดยรวม สิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับผู้สูงอายุของประเทศไทยยังมีลักษณะจำกัดทั้งในด้วงเงินและเงื่อนไขการใช้สิทธิ แม้จะมีเป้าหมายในการบรรเทาภาระภาษี แต่เมื่อพิจารณาภาระรายจ่ายที่แท้จริงของผู้สูงอายุในปัจจุบันแล้ว สิทธิประโยชน์ดังกล่าวอาจยังไม่เพียงพอที่จะสะท้อนสภาพเศรษฐกิจและสังคมของสังคมผู้สูงอายุในปัจจุบัน

1.3 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจภาครัฐและประชาชน

แม้ว่ามาตรการยกเว้นเงินได้สำหรับผู้สูงอายุจะมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาภาระภาษีและเพิ่มรายได้สุทธิสำหรับการดำรงชีพของผู้สูงอายุ แต่จากการพิจารณาในทางปฏิบัติพบว่า มาตรการดังกล่าวยังไม่เพียงพอที่จะรองรับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพของผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นค่ารักษาพยาบาล ค่ายา ค่าอาหาร และค่าใช้จ่ายจำเป็นอื่นในชีวิตประจำวัน ซึ่งได้รับผลกระทบจากภาวะเงินเฟ้อและโครงสร้างเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ในมิติของรัฐ การกำหนดสิทธิยกเวภาษีในลักษณะคงที่โดยไม่มีการปรับปรุงตามบริบททางเศรษฐกิจ อาจไม่สอดคล้องกับโครงสร้างประชากรที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ขณะที่ในมิติของประชาชน ผู้สูงอายุที่ยังมีรายได้จากการทำงานหรือแหล่งรายได้อื่นยังคงต้องรับภาระภาษีในลักษณะเดียวกับบุคคลวัยแรงงาน แม้จะมีภาระรายจ่ายด้านสุขภาพและการดำรงชีพที่สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างโครงสร้างภาษีที่ใช้อยู่กับสภาพความเป็นจริงของสังคมผู้สูงอายุในปัจจุบัน

จึงเห็นได้ว่า ระบบภาษีผู้สูงอายุในประเทศไทยมีการใช้ระบบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่กำหนดให้ผู้สูงอายุยังคงต้องเสียภาษีตามอัตราก้าวหน้า แต่มีมาตรการลดหย่อนภาษีบางประเภท เช่น การยกเว้นภาษีเงินได้จากดอกเบี้ยเงินฝากที่ไม่เกินเกณฑ์ที่กำหนด การลดหย่อนค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล และการลดหย่อนภาษีสำหรับเงินบำนาญ นอกจากนี้ยังมีโครงการภาษีเพื่อการออมระยะยาวที่ช่วยให้ประชาชนมีเงินออมสำหรับวัยเกษียณ แต่ยังคงขาดมาตรการที่ชัดเจนในการรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุในระยะยาว นอกจากนี้พบว่าสิทธิของผู้สูงอายุในการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีมีข้อจำกัดอยู่บางประการ กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้สูงอายุหรือพนักงานวัยเกษียณ หากยังทำงานได้รับเงินเดือนอยู่รายได้จากการทำงานประจำนี้ต้องยื่นภาษีด้วย รวมถึงรายได้อื่น ๆ ที่ต้องนำมารวมคำนวณภาษีหรือได้รับยกเว้นเช่นเดียวกับกรณีของบุคคลธรรมดาทั่วไป เมื่อพิจารณาถึงรายจ่ายของบุคคลธรรมดาแล้วนั้น พบว่าแม้กฎหมายจะกำหนดให้สิทธิแก่ผู้สูงอายุได้รับยกเว้นเงินได้ในจำนวน 190,000 บาท แต่เมื่อเทียบกับสัดส่วนรายจ่ายที่ผู้สูงอายุต้องใช้ในการดูแลสุขภาพและการดำรงชีพมีความแตกต่างจากบุคคลในวัยแรงงานอย่างมีนัยสำคัญ ประกอบกับปัจจุบันผู้สูงอายุจำนวนได้รับการสนับสนุนให้ยังคงอยู่ในตลาดแรงงานและมีรายได้จากการทำงานเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาทั่วไป อันเป็นผลจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์ อย่างไรก็ดี ผู้สูงอายุกลุ่มดังกล่าวยังต้องแบกรับภาระรายจ่ายแฝงด้านการดูแลสุขภาพและสวัสดิภาพ ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างโครงสร้างการคำนวณอัตราภาษีที่ใช้บังคับกับภาระค่าใช้จ่ายที่แท้จริงของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าระบบภาษีของไทยยังคงมีช่องว่างในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร มาตรการภาษียังเน้นการลดหย่อนเฉพาะบางประเภทของรายได้เท่านั้น ขณะที่รายจ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุในด้านการรักษาพยาบาลและค่าครองชีพไม่ได้รับการชดเชยอย่างเพียงพอ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาทางภาวการณ์คลังในอนาคต การปรับปรุงระบบภาษีให้สอดคล้องกับความสามารถในการเสียภาษีของผู้สูงอายุจึงเป็นแนวทางที่ควรได้รับการพิจารณา

2. ระบบภาษีผู้สูงอายุในต่างประเทศ

เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการจัดเก็บภาษีผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ การศึกษาจึงพิจารณากฎหมายและมาตรการทางภาษีของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศที่วางแนวทางการรองรับสังคมผู้สูงอายุในระดับที่ชัดเจน

2.1 ระบบภาษีของประเทศสหรัฐอเมริกา

จากการศึกษามาตรการการจัดเก็บภาษีผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกา มีมาตรการภาษีที่ออกแบบมาเพื่อรองรับผู้สูงอายุ โดยใช้มาตรการลดหย่อนภาษีและการยกเว้นภาษีบางประเภท ตัวอย่างเช่น Social Security Benefits สามารถได้รับการยกเว้นภาษีบางส่วนหรือทั้งหมด ขึ้นอยู่กับรายได้รวมของผู้เสียภาษี นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีการให้เครดิตภาษีสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำ (Credit for the Elderly or the Disabled) รวมถึงการใช้บัญชีการออมเพื่อการเกษียณอายุ เช่น 401(k) และ IRA ที่มีสิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อลดภาระภาษีในระหว่างวัยทำงาน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พบว่าแนวทางและมาตรการการจัดเก็บภาษีของผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกาจะเห็นได้ว่าการจัดเก็บภาษีสำหรับผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกาได้รับการพัฒนาบนพื้นฐานแนวคิดและทฤษฎี 2 ประการ ได้แก่ หลักความสามารถในการชำระภาษี (Ability to Pay Principle) (Musgrave & Musgrave, 1989) ที่นำไปสู่การออกแบบมาตรการลดหย่อนภาษีสำหรับผู้สูงอายุ และ

ทฤษฎีความเป็นธรรมทางสังคม (Social Equity Theory) (Stiglitz & Rosengard. 2015) ที่สะท้อนผ่านนโยบายการยกเว้นภาษีรายได้จากเงินบำนาญในหลายมรัฐ โดย ผู้สูงอายุ มีค่านิยมตามประมวลกฎหมายรัชฎาของสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ บุคคลผู้มีอายุไว้ที่ 65 ปีขึ้นไป โดยหากบุคคลใดมีอายุตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ จึงเป็นอันทำให้ได้รับสิทธิประโยชน์มาตรการทางด้านภาษี

2.1.1 โครงสร้างภาษีของผู้สูงอายุ

จากการศึกษามาตรการจัดเก็บภาษีผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกา พบว่าระบบภาษีได้ถูกออกแบบภายใต้โครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่ให้ความสำคัญกับการจำแนกผู้เสียภาษีตามอายุและระดับรายได้ โดยผู้สูงอายุซึ่งมีอายุ 65 ปีขึ้นไปตามที่ประมวลกฎหมายรัชฎาของสหรัฐอเมริกา กำหนด จะได้รับสถานะทางภาษีที่แตกต่างจากบุคคลธรรมดาทั่วไปในบางประการ โครงสร้างดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงมาตรการยกเว้นและลดหย่อนภาษีเฉพาะกลุ่ม โดยยังคงใช้ระบบอัตราภาษีแบบก้าวหน้าเป็นหลัก

นอกจากนี้ ระบบภาษีของสหรัฐอเมริกายังเปิดช่องให้รายได้บางประเภทของผู้สูงอายุ เช่น รายได้จาก Social Security Benefits สามารถได้รับการยกเว้นภาษีบางส่วนหรือทั้งหมด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรายได้รวมของผู้เสียภาษี ซึ่งสะท้อนการออกแบบโครงสร้างภาษีที่คำนึงถึงแหล่งที่มาของรายได้และความสามารถในการเสียภาษีของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ

2.1.2 สิทธิประโยชน์ทางภาษีของผู้สูงอายุ

สิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกากลุ่มกำหนดขึ้นบนพื้นฐานแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ หลักความสามารถในการชำระภาษี (Ability to Pay Principle) และทฤษฎีความเป็นธรรมทางสังคม (Social Equity Theory) ซึ่งนำไปสู่การกำหนดมาตรการทางภาษีที่หลากหลายและเฉพาะเจาะจงสำหรับผู้สูงอายุ กล่าวคือ

1) การหักลดหย่อนภาษีเพิ่มเติมสำหรับผู้สูงอายุ

จากการศึกษาพบว่าประมวลรัชฎาของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดสิทธิพิเศษทางภาษีเพิ่มเติมแก่ผู้สูงอายุ คือการหักลดหย่อนภาษีเพิ่มเติมสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งระบุในมาตรา 63(f) โดยให้สิทธิการหักลดหย่อนภาษีแก่ผู้มีอายุ 65 ปีขึ้นไป ทั้งนี้ จำนวนเงินที่ได้รับสิทธิหักลดหย่อนดังกล่าวมีการปรับเปลี่ยนตามกฎหมายและมาตรการปรับมูลค่าทางภาษีให้สอดคล้องกับภาวะเงินเฟ้อในแต่ละปีภาษี โดยในปัจจุบันผู้มีอายุ 65 ปีขึ้นไปสามารถได้รับสิทธิหักลดหย่อนเพิ่มเติมในอัตราประมาณ 1,650–2,050 ดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 59,850–74,350 บาท) ขึ้นอยู่กับสถานะการยื่นแบบแสดงรายการภาษีของผู้เสียภาษี ผู้เสียภาษีสามารถใช้สิทธินี้เพื่อลดภาระภาษีจากรายได้ที่ต้องเสียภาษี จึงวิเคราะห์ได้ว่าสิทธิหักลดหย่อนเพิ่มเติมนี้ช่วยให้ผู้สูงอายุลดภาระภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรมในการจัดเก็บภาษีโดยพิจารณาถึงความสามารถทางเศรษฐกิจของแต่ละช่วงวัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรัฐในการสนับสนุนกลุ่มเปราะบางในสังคม

2) การหักลดหย่อนค่าเบี้ยประกันการดูแลระยะยาว

จากการศึกษาพบว่าประมวลรัชฎาของสหรัฐอเมริกา มาตรา 213(d)(10) ได้กำหนดให้ผู้สูงอายุสามารถหักลดหย่อนค่าเบี้ยประกันการดูแลระยะยาว ซึ่งจำกัดเพดานการหักลดหย่อนตามอายุ จึงวิเคราะห์ได้ว่าข้อกำหนดนี้แสดงถึงการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีความพร้อมทางการเงินในการดูแลตนเองในระยะยาว รัฐใช้มาตรการหักลดหย่อนเพื่อจูงใจให้ประชาชนวางแผนการเงินล่วงหน้าและป้องกันภาระทางการเงินในวัยเกษียณ

3) เครดิตภาษีสำหรับผู้สูงอายุ

กรมสรรพากรสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้จำกัดมีสิทธิได้รับเครดิตภาษีเพื่อช่วยลดภาระภาษี โดยมีเงื่อนไขการมีรายได้ไม่เกินเพดานที่กำหนด การขอรับเครดิตต้องใช้แบบฟอร์ม Schedule R (Form 1040) ซึ่งช่วยประเมินจำนวนภาษีที่ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับเครดิตภาษี จึงวิเคราะห์ได้ว่าระบบเครดิตภาษีนี้เป็นการส่งเสริมความเป็นธรรมด้านภาษี โดยให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านรายได้ เป็นมาตรการที่รัฐใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มประชากรที่เปราะบาง

4) แผนการออมเพื่อการเกษียณตามมาตรา 401(k)

จากการศึกษาพบว่าประมวลรัษฎากรสหรัฐอเมริกา โดยปรากฏในมาตรา 401 ได้มีมาตรการกำหนดแผนการออมเพื่อการเกษียณ 401(k) มีทั้งแบบ Traditional และ Roth โดยมีสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่แตกต่างกัน แบบ Traditional 401(k) ให้หักลดหย่อนภาษีจากจำนวนเงินที่ฝากในปีนั้น ส่วน Roth 401(k) จะเสียภาษีในปีที่ฝาก แต่จะได้รับการยกเว้นภาษีเมื่อถอนในช่วงเกษียณ

นอกจากนี้ ผู้ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปยังได้รับสิทธิเพิ่มเติมในส่วนของการ catch-up contributions โดยในปีภาษี 2023 ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปีฝากได้สูงสุด \$22,500 (ประมาณ 810,000 บาท) ส่วนผู้ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปสามารถฝากเพิ่มเป็น \$30,000 (ประมาณ 1,080,000 บาท) แผนการออม 401(k) เป็นมาตรการสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเตรียมความพร้อมด้านการเงินในช่วงเกษียณลดภาระด้านภาษีในระยะสั้น และเพิ่มโอกาสในการออมเพื่ออนาคตอย่างยั่งยืน จึงวิเคราะห์ได้ว่ามาตรการทางภาษีดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกาใช้ระบบภาษีเป็นเครื่องมือในการกระจายทรัพยากรและสร้างความเป็นธรรมทางสังคม โดยคำนึงถึงข้อจำกัดด้านรายได้และความต้องการทางการเงินที่เฉพาะเจาะจงของประชากรสูงอายุ อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชากรกลุ่มนี้อย่างยั่งยืน โดยมาตรการทางภาษีของสหรัฐอเมริกา เช่น การหักลดหย่อนและเครดิตภาษี มีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางการเงินให้แก่ผู้สูงอายุ การกำหนดสิทธิพิเศษทางภาษีเหล่านี้สะท้อนถึงความเข้าใจและการตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มประชากรสูงอายุ รัฐบาลจึงสามารถใช้ระบบภาษีเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

2.1.3 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจภาครัฐและประชาชน

จากการวิเคราะห์มาตรการทางภาษีดังกล่าว พบว่าระบบภาษีผู้สูงอายุของสหรัฐอเมริกาทำให้รัฐสามารถใช้ภาษีเป็นเครื่องมือในการกระจายทรัพยากรและส่งเสริมความเป็นธรรมทางสังคม โดยคำนึงถึงข้อจำกัดด้านรายได้และความต้องการทางการเงินที่เฉพาะเจาะจงของผู้สูงอายุ อันนำไปสู่การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชากรผู้สูงอายุได้

อย่างไรก็ตาม ระบบภาษีของสหรัฐอเมริกายังคงถูกวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นความเหลื่อมล้ำทางภาษี โดยเฉพาะในกรณีผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงซึ่งสามารถใช้ประโยชน์จากมาตรการลดหย่อนและสิทธิประโยชน์ทางภาษีได้มากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการกระจายประโยชน์ทางภาษีระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง (Chen & Turner. 2021)

2.2 ระบบภาษีของสาธารณรัฐอินเดีย

สาธารณรัฐอินเดียมีการกำหนดมาตรการทางภาษีสำหรับผู้สูงอายุโดยจำแนกตามช่วงอายุและเปิดโอกาสให้ผู้เสียภาษีเลือกกระบวนการจัดเก็บภาษีที่เหมาะสมกับตนเอง

2.2.1 โครงสร้างภาษีของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาการจัดเก็บภาษีสำหรับผู้สูงอายุในสาธารณรัฐอินเดีย ระบบภาษีสำหรับผู้สูงอายุของสาธารณรัฐอินเดียได้รับการพัฒนาบนพื้นฐานของทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญหลายประการ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการคุ้มครองทางสังคมให้แก่ประชากรสูงวัย ภายใต้หลักการความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีตามแนวคิดของ Musgrave ที่คำนึงถึงความสามารถในการจ่าย สาธารณรัฐอินเดียได้กำหนดการยกเว้นภาษีเงินได้ในอัตราพิเศษสำหรับผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และเพิ่มเพดานการยกเว้นสำหรับผู้ที่มีอายุเกิน 80 ปี

นอกจากนี้ ยังมีมาตรการบรรเทาภาระทางเศรษฐกิจผ่านการลดหย่อนภาษีด้านสุขภาพ การส่งเสริมการออมระยะยาวผ่านโครงการออมทรัพย์พิเศษ และการสนับสนุนความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย โดยสิทธิประโยชน์ทางภาษีเหล่านี้ได้รับการบัญญัติไว้ใน กฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ของสาธารณรัฐอินเดีย พ.ศ. 2504 (Income-tax Act, 1961) และ กฎหมายการคลัง พ.ศ. 2558 (Finance Act, 2015) ซึ่งได้แบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็นสองประเภท คือ ผู้สูงอายุ (Senior Citizen) ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และผู้สูงอายุขั้นสูง (Super Senior Citizen) ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป เพื่อกำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่แตกต่างกันตามช่วงอายุ

2.2.2 สิทธิประโยชน์ทางภาษีของผู้สูงอายุ

ด้านสิทธิประโยชน์ทางภาษี ระบบภาษีของสาธารณรัฐอินเดียได้กำหนดมาตรการบรรเทาภาระทางเศรษฐกิจให้แก่ผู้สูงอายุผ่านการลดหย่อนภาษีด้านสุขภาพ การส่งเสริมการออมระยะยาวผ่านโครงการออมทรัพย์พิเศษ และการสนับสนุนความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย โดยสิทธิประโยชน์ทางภาษีดังกล่าวถูกออกแบบให้สอดคล้องกับช่วงอายุและสถานะของผู้เสียภาษีแต่ละกลุ่ม จากการศึกษาถึงมาตรการจัดเก็บภาษีของผู้สูงอายุของสาธารณรัฐอินเดีย การที่บุคคลที่จะเสียภาษีระบบกฎหมายของสาธารณรัฐอินเดียได้ให้ทางเลือกแก่บุคคลที่ต้องเสียภาษีไว้ โดยให้เลือกว่าจะเสียภาษีตามระบบเก่า หรือระบบใหม่ ซึ่งเป็นการกำหนดถึงอัตราภาษีเงินได้ที่แตกต่างกัน และการคำนวณสิทธิประโยชน์ที่แตกต่างกัน โดยเป็นการทำให้ผู้เสียภาษีในสาธารณรัฐอินเดียสามารถเลือกใช้ระบบการเสียภาษีตามความเหมาะสมของตนเองได้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ภายใต้ระบบภาษีใหม่ได้มีการกำหนดถึงมาตรการจัดเก็บภาษีสำหรับผู้สูงอายุ กล่าวคือ หากเป็นการจัดเก็บตามอัตราภาษีเงินได้ของผู้สูงอายุตามระบบภาษีใหม่ จะไม่มีการแบ่งแยกผู้สูงอายุกับบุคคลธรรมดาออกจากกัน กล่าวคือ ทั้งบุคคลธรรมดาและผู้สูงอายุหรือผู้สูงอายุขั้นสูงจะถูกจัดเก็บภาษีอากรตามขั้นบันไดที่เท่ากัน จึงเหมาะกับผู้ที่ไม่มีการลงทุนในโครงการที่ได้รับการหักลดหย่อนภาษี โดยอัตราการเสียภาษีอากรตามระบบภาษีใหม่จะมีอัตราที่ผู้เสียภาษีที่ต้องจ่ายน้อยกว่าแบบเก่าแต่อย่างไรก็ตามถึงจะมีอัตราภาษีที่ต่ำกว่า ตามระบบภาษีอากรแบบใหม่ จะไม่สามารถนำค่าลดหย่อนต่าง ๆ ภายใต้หมวด 6 ก ของกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ของสาธารณรัฐอินเดีย พ.ศ. 2504 (Income-tax Act, 1961, Chapter VI-A, Deductions to be made in computing total income) มาลดหย่อนภาษีได้

ตารางที่ 1: ภาษีเงินได้สำหรับผู้สูงอายุของสาธารณรัฐอินเดีย

เงินได้ (INR)	อัตรากาชีใหม่
0 - 2,50,000	ได้รับการยกเว้น
2,50,001 - 5,00,000	ร้อยละ 5
5,00,001 - 7,50,000	ร้อยละ 10
7,50,001 - 10,00,000	ร้อยละ 15
10,00,001 - 12,50,000	ร้อยละ 20
12,50,001 - 15,00,000	ร้อยละ 25
> 15,00,000	ร้อยละ 30

ที่มา: Income Tax Department India (2024)

2.2.3 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจภาครัฐและประชาชน

จากการวิเคราะห์มาตรการทางภาษีดังกล่าว พบว่าการมีระบบภาษีทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ช่วยให้รัฐสามารถรักษารายได้ทางภาษีไว้ได้ ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ประชาชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุ สามารถเลือกระบบการเสียภาษีที่เหมาะสมกับลักษณะรายได้และสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของตนเอง

อย่างไรก็ตาม ภายใต้ระบบภาษีแบบใหม่ ผู้สูงอายุจะถูกจัดเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้าเดียวกันกับบุคคลธรรมดาทั่วไปโดยไม่มีการแยกกลุ่มตามอายุ ซึ่งเหมาะกับผู้ที่ไม่มีการลงทุนหรือไม่มีความจำเป็นต้องใช้สิทธิหักลดหย่อนภาษี ในขณะที่ระบบภาษีแบบเก่ามีอัตรากาชีที่สูงกว่าแต่เปิดโอกาสให้ใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีได้มากกว่า ความแตกต่างดังกล่าวส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้เสียภาษีและสะท้อนผลกระทบของระบบภาษีต่อทั้งภาครัฐและประชาชนในมิติของความเป็นธรรมและภาระทางเศรษฐกิจ

3. ระบบภาษีของประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นกล่าวได้ว่าเป็นประเทศที่เผชิญกับสังคมผู้สูงอายุระบบการจัดเก็บภาษีของญี่ปุ่นซึ่งได้พัฒนามาตรการทางภาษีและสวัสดิการควบคู่กันเพื่อรองรับภาระทางเศรษฐกิจและสังคมจากการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัย ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีอัตราส่วนประชากรสูงอายุมากที่สุดในโลก ระบบภาษีของญี่ปุ่นมีการยกเว้นภาษีบางส่วนสำหรับเงินบำนาญ และมีการจัดเก็บภาษีที่ลดลงสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย (Krungsri. 2023) นอกจากนี้ ยังมีการกระจายอำนาจทางภาษีให้กับรัฐบาลท้องถิ่นเพื่อให้สามารถใช้ภาษีที่จัดเก็บได้นำไปพัฒนาสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ แต่ญี่ปุ่นยังคงเผชิญกับปัญหาภาระงบประมาณที่เพิ่มขึ้น และมีข้อจำกัดในการขยายฐานภาษีเนื่องจากจำนวนประชากรวัยทำงานลดลงอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลจึงต้องหาวิธีการสร้างรายได้เพิ่มเติมเพื่อรองรับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในด้านสวัสดิการสังคมและการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ (Nantapisit. 2017)

3.1 โครงสร้างภาษีของผู้สูงอายุ

ญี่ปุ่นมีอัตราส่วนประชากรสูงอายุจำนวนมาก ส่งผลให้รัฐบาลต้องออกมาตรการทางภาษีที่เหมาะสมเพื่อลดภาระของผู้สูงอายุ ระบบภาษีของญี่ปุ่นอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ของญี่ปุ่น พ.ศ. 2508 (Income Tax Act of Japan. 1965) ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีเงินได้

บุคคลธรรมดาโดยยังคงใช้โครงสร้างอัตราภาษีแบบก้าวหน้า อย่างไรก็ตาม ได้มีการออกแบบโครงสร้างภาษีให้มีการยกเว้นและลดภาระภาษีบางส่วนสำหรับรายได้ที่เกี่ยวข้องกับการเกษียณอายุ โดยเฉพาะรายได้จากเงินบำนาญ และมีการจัดเก็บภาษีในอัตราที่ลดลงสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังมีการกระจายอำนาจทางภาษีให้แก่รัฐบาลท้องถิ่น เพื่อให้สามารถนำรายได้จากภาษีไปพัฒนาสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม (Tax Commission of Japan. 2003)

3.2 สิทธิประโยชน์ทางภาษีของผู้สูงอายุ

ในด้านสิทธิประโยชน์ทางภาษี กฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ของญี่ปุ่น พ.ศ. 2508 (Income Tax Act of Japan, 1965) ได้กำหนดมาตรการลดหย่อนภาษีหลายประการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ โดยเริ่มจากการหักลดหย่อนพื้นฐานตามมาตรา 86 ซึ่งใช้ได้กับผู้เสียภาษีทุกคนเป็นจำนวน 580,000 เยน เพื่อบรรเทาภาระภาษีที่ต้องชำระ (National Tax Agency Japan. 2024b)

นอกจากนี้ มาตรการลดหย่อนค่ารักษาพยาบาลเพื่อบรรเทาภาระภาษีให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นภาระสำคัญของประเทศ มาตรการดังกล่าวถือเป็นสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ส่งเสริมให้ประชาชนทุกช่วงวัยดูแลสุขภาพของตนเองอย่างเหมาะสม โดยผู้เสียภาษีสามารถนำค่ารักษาพยาบาลของตนเอง คู่สมรส และผู้ที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มาหักลดหย่อนจากเงินได้ที่ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในปีนั้น โดยค่าใช้จ่ายที่สามารถนำมาลดหย่อนได้ประกอบด้วยค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นสำหรับการตรวจวินิจฉัยและรักษาโรค อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นสำหรับค่าศัลยกรรมเพื่อความสวยงาม ค่าใช้จ่ายในการบำรุงร่างกาย และค่าแวนตาสำหรับผู้มีปัญหาทางสายตาแต่กำเนิด

ในการคำนวณจำนวนค่ารักษาพยาบาลที่สามารถนำมาหักลดหย่อนนั้น จะต้องหักออกจากเงินที่ได้รับคืนจากประกันโดยตรง และหักเพิ่มเติมอีกร้อยละ 5 ของเงินได้รวมทั้งปี หรือหักจำนวนเงิน 100,000 เยน (ประมาณ 22,900 บาท) แล้วแต่จำนวนใดจะน้อยกว่า ทั้งนี้ วงเงินสูงสุดของค่ารักษาพยาบาลที่สามารถนำมาลดหย่อนได้ต้องไม่เกิน 2,000,000 เยน (ประมาณ 458,000 บาท) (Szabo. 2024)

ค่าลดหย่อนสำหรับเงินบำนาญสาธารณะตามกฎหมายภาษีของประเทศญี่ปุ่นตามข้อมูลจากกรมสรรพากรญี่ปุ่น (National Tax Agency) ค่าลดหย่อนสำหรับเงินบำนาญสาธารณะคำนวณตามอายุของผู้รับบำนาญและจำนวนรายได้รวมจากเงินบำนาญ (National Tax Agency. 2023) โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2: ค่าลดหย่อนสำหรับเงินบำนาญของประเทศญี่ปุ่น

อายุของผู้รับบำนาญ	เงินได้เงินบำนาญสุทธิ (JPY)	การหักลดหย่อน (JPY)
มากกว่า 65 ปี ขึ้นไป	$\leq 1,300,000$	เทียบเท่ากับเงินได้สุทธิ
	1,300,001 - 4,000,000	เงินได้สุทธิ $\times$ ร้อยละ 75 - 275,000
	4,000,001 - 7,000,000	เงินได้สุทธิ $\times$ ร้อยละ 85 - 665,000
	$> 7,000,000$	4,700,000
น้อยกว่า 65 ปี	$\leq 1,300,000$	เทียบเท่ากับเงินได้สุทธิ
	1,300,001 - 3,600,000	เงินได้สุทธิ $\times$ ร้อยละ 75 - 275,000
	3,600,001 - 7,000,000	เงินได้สุทธิ $\times$ ร้อยละ 85 - 665,000
	$> 7,000,000$	4,700,000

ที่มา: National Tax Agency (2023)

รายได้จากการเกษียณ (Retirement Income) ตามมาตรา 30 แห่งกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ของญี่ปุ่น พ.ศ. 2508 (Income Tax Act of Japan, 1965) ได้กำหนดถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีจากรายได้ที่เกิดจากการเกษียณอายุ โดยมีคำนิยามหมายถึง เงินบำนาญ เงินบำนาญครั้งเดียว และผลประโยชน์ตอบแทนอื่นใดที่มีลักษณะเดียวกันซึ่งได้รับเป็นครั้งคราวอันเนื่องมาจากการเกษียณ โดยกฎหมายได้กำหนดให้สามารถนำมาหักลดหย่อนได้เพิ่มเติมนอกเหนือจากการหักลดหย่อนพื้นฐาน (Okamoto. 2023).

3.2.1 การคำนวณรายได้จากการเกษียณในกรณีทั่วไปให้คำนวณในอัตราร้อยละ 50 ของจำนวนเงินคงเหลือภายหลังจากการหักค่าลดหย่อนรายได้จากการเกษียณออกจากรายรับเงินบำนาญและผลประโยชน์อื่นในปีภาษีนั้น

3.2.2 กรณีเงินบำนาญจะระยะสั้นแบ่งออกเป็นสองกรณี กล่าวคือ (1) กรณีที่จำนวนเงินคงเหลือภายหลังจากการหักค่าลดหย่อนไม่เกิน 3,000,000 เยน (ประมาณ 687,000 บาท) ให้คำนวณในอัตราร้อยละ 50 ของจำนวนเงินคงเหลือดังกล่าว และ (2) กรณีที่จำนวนเงินคงเหลือเกิน 3,000,000 เยน ให้คำนวณโดยนำจำนวนเงิน 1,500,000 เยน (ประมาณ 343,500 บาท) บวกกับจำนวนเงินคงเหลือภายหลังจากการหักจำนวนรวมของ 3,000,000 เยนและค่าลดหย่อน

3.2.3 กรณีเงินบำนาญกรณีการพิเศษ ให้คำนวณรายได้จากการเกษียณเท่ากับจำนวนเงินคงเหลือภายหลังจากการหักค่าลดหย่อน

สำหรับการกำหนดค่าลดหย่อนรายได้จากการเกษียณนั้น กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์โดยพิจารณาจากระยะเวลาการทำงาน โดยแบ่งออกเป็นสองกรณี ได้แก่ (1) กรณีที่มีอายุงานไม่เกิน 20 ปี ให้คำนวณโดยนำจำนวนเงิน 400,000 เยนคูณด้วยจำนวนปีที่ปฏิบัติงาน และ (2) กรณีที่มีอายุงานเกิน 20 ปี ให้คำนวณโดยนำจำนวนเงิน 8,000,000 เยนบวกกับผลคูณระหว่างจำนวนเงิน 700,000 เยน (ประมาณ 160,300 บาท) กับจำนวนปีส่วนที่เกินกว่า 20 ปี

มาตรการประกันรายได้สำหรับประชาชนผ่านระบบบำนาญสาธารณะ โดยเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2485 ด้วยการประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยบำนาญสำหรับลูกจ้าง (The Worker Pension Laws) ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 ได้มีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยบำนาญแห่งชาติ (The National Pension Act) เพื่อพัฒนาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และปรับปรุงแผนนโยบายด้านระบบบำนาญเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และในปี พ.ศ. 2547 ได้มีการปฏิรูประบบบำนาญครั้งสำคัญ โดยปรับเพิ่มอายุผู้รับบำนาญจาก 60 ปีเป็น 65 ปี พร้อมทั้งปรับเพิ่มอัตราเบี้ยประกัน (Takayama. 2004) ปัจจุบันระบบบำนาญของประเทศญี่ปุ่นประกอบด้วย 3 ระบบหลัก ได้แก่ (1) ระบบบำนาญแห่งชาติ (National Pension System: NPS) ซึ่งเป็นบำนาญขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชนที่มีถิ่นพำนักในประเทศญี่ปุ่นที่มีอายุระหว่าง 20-59 ปี รวมถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนนอกระบบสามารถสมัครเข้าร่วมได้ โดยผู้เข้าร่วมจะได้รับเงินบำนาญเมื่ออายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ (2) ระบบประกันบำนาญสำหรับลูกจ้าง (Employees' Pension Insurance: EPI) ซึ่งครอบคลุมลูกจ้างในภาคเอกชน และ (3) ระบบสมาคมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual Aid Associations: MAA) สำหรับข้าราชการส่วนกลาง ข้าราชการส่วนท้องถิ่น และลูกจ้างในโรงเรียนเอกชน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าประเทศญี่ปุ่นได้มีมาตรการอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม โดยได้จัดตั้ง “ระบบยกเว้นการยื่นภาษีสำหรับผู้รับบำนาญสาธารณะ” (Public Pension Tax Filing Exemption System) ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อลดภาระทางการ

บริหารและเพิ่มความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุที่พึ่งพารายได้จากบำนาญเป็นหลัก ทั้งนี้ ระบบดังกล่าวได้กำหนดเงื่อนไขการยกเว้นไม่ต้องยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาไว้อย่างชัดเจน โดยผู้รับบำนาญจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนทั้งสองประการ กล่าวคือ ประการแรก ต้องมีรายได้จากบำนาญสาธารณะรวมไม่เกิน 4,000,000 เยน (ประมาณ 916,000 บาท) ต่อปี และประการที่สอง ต้องมีรายได้จากแหล่งอื่นที่นอกเหนือจากบำนาญสาธารณะไม่เกิน 200,000 เยน (ประมาณ 45,800 บาท) ต่อปี (Cabinet Office of Japan. 2012) มาตรการเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลญี่ปุ่นในการสร้างระบบสวัสดิการที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ

จึงวิเคราะห์มาตรการภาษีดังกล่าวได้ว่าการจัดเก็บภาษีของผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่น ในฐานะที่เป็นประเทศที่มีอัตราส่วนประชากรสูงอายุมากที่สุดในโลก ได้พัฒนาระบบภาษีที่มีมาตรการเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ โดยมีการยกเว้นภาษีบางส่วนสำหรับเงินบำนาญและการจัดเก็บภาษีที่ลดลงสำหรับผู้มีรายได้น้อย มาตรการสำคัญประกอบด้วยการหักลดหย่อนพื้นฐาน 480,000 เยน การลดหย่อนค่ารักษาพยาบาลไม่เกิน 2,000,000 เยน และระบบค่าลดหย่อนเงินบำนาญที่แตกต่างกันตามอายุและรายได้ของผู้รับบำนาญ รวมถึงการลดหย่อนรายได้จากการเกษียณโดยพิจารณาจากรยะเวลาดการทำงาน นอกจากนี้ยังมี “ระบบยกเว้นการยื่นภาษีสำหรับผู้รับบำนาญสาธารณะ” ที่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้จากบำนาญไม่เกิน 4,000,000 เยนและรายได้จากแหล่งอื่นไม่เกิน 200,000 เยนต่อปี

ระบบบำนาญของญี่ปุ่นประกอบด้วย 3 ระบบหลัก ได้แก่ ระบบบำนาญแห่งชาติ ระบบประกันบำนาญสำหรับลูกจ้าง และระบบสมาคมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีการปรับปรุงกฎหมายอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งรวมถึงการปฏิรูปครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2547 ที่มีการปรับเพิ่มอายุผู้รับบำนาญจาก 60 ปีเป็น 65 ปี แม้มีมาตรการเหล่านี้ รัฐบาลญี่ปุ่นยังคงเผชิญความท้าทายด้านภาระงบประมาณที่เพิ่มขึ้นและข้อจำกัดในการขยายฐานภาษีเนื่องจากจำนวนประชากรวัยทำงานที่ลดลง จึงต้องแสวงหาวิธีการสร้างรายได้เพิ่มเติมเพื่อรองรับค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการสังคมและการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้น

3.3 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจภาครัฐและประชาชน

จากมาตรการทางภาษีดังกล่าว พิจารณาได้ว่าระบบภาษีของญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในการบรรเทาภาระภาษีและสนับสนุนการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุผ่านกลไกการยกเว้นและลดหย่อนภาษีที่หลากหลาย ทั้งในด้านเงินบำนาญ ค่ารักษาพยาบาล และรายได้จากการเกษียณอายุ ขณะเดียวกัน การกระจายอำนาจทางภาษีไปยังรัฐบาลท้องถิ่นช่วยให้สามารถนำรายได้ภาษีไปพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุได้ตรงกับบริบทของแต่ละพื้นที่

อย่างไรก็ดี ญี่ปุ่นยังคงเผชิญกับความท้าทายด้านภาระงบประมาณที่เพิ่มสูงขึ้น และข้อจำกัดในการขยายฐานภาษีอันเนื่องมาจากจำนวนประชากรวัยทำงานที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้รัฐบาลจำเป็นต้องแสวงหาวิธีการสร้างรายได้เพิ่มเติมเพื่อรองรับค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการสังคมและการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสะท้อนผลกระทบของระบบภาษีต่อทั้งภาครัฐและประชาชนในระยะยาว

4. การวิเคราะห์เปรียบเทียบ

จากการศึกษาข้อมูลในประเด็นข้างต้น สามารถยืนยันได้ว่าสังคมผู้สูงอายุเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลโดยตรงต่อระบบการจัดเก็บภาษีและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของรัฐ โดยประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 (ชมพูนุท พรหมภักดี. 2556) อย่างไรก็ตาม ระบบภาษีสำหรับผู้สูงอายุของประเทศไทยยังคงมีลักษณะเป็นการปรับใช้กฎหมายเดิม มากกว่าการออกแบบเชิงโครงสร้างใหม่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร ทั้งนี้ การที่ประเทศไทยยังคงอาศัยประกาศอธิบดีกรมสรรพากร ฉบับที่ 150 ซึ่งประกาศใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นฐานหลักในการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ สะท้อนถึงข้อจำกัดในการพัฒนานโยบายภาษีให้ทันต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาเชิงเปรียบเทียบกับกฎหมายภาษีของต่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายภาษีของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายภาษีของประเทศญี่ปุ่น และกฎหมายภาษีของสาธารณรัฐอินเดีย พบว่าทั้งสามประเทศได้มีการพัฒนาระบบภาษีผู้สูงอายุในลักษณะที่แตกต่างจากประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการออกแบบโครงสร้างภาษี การกำหนดสิทธิประโยชน์ และการจัดการผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับทั้งรัฐและประชาชน

4.1 โครงสร้างภาษี

ด้านโครงสร้างภาษี ประเทศไทยยังคงจัดให้ผู้สูงอายุอยู่ภายใต้ระบบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป โดยให้สิทธิประโยชน์ในลักษณะของการยกเว้นเงินได้บางส่วนเท่านั้น ซึ่งเป็นการแก้ไขเชิงปลายเหตุ (ad hoc adjustment) มากกว่าการออกแบบโครงสร้างภาษีเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ ในทางตรงกันข้าม ประเทศญี่ปุ่นได้ออกแบบโครงสร้างภาษีที่แยกพิจารณารายได้ของผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ ทั้งตามประเภทของรายได้และช่วงอายุ ขณะที่สหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐอินเดียใช้โครงสร้างภาษีที่คำนึงถึงอายุและระดับรายได้อย่างชัดเจน โดยอินเดียยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียภาษีเลือกโครงสร้างภาษีที่เหมาะสมกับตนเอง เห็นได้ว่าโครงสร้างภาษีของประเทศไทยยังไม่สะท้อนแนวคิดที่ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มผู้เสียภาษีที่มีลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากวัยแรงงาน ทั้งในด้านแหล่งที่มาของรายได้และการกระจายรายได้ ส่งผลให้ระบบภาษีขาดความยืดหยุ่นและไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมผู้สูงอายุ

4.2 สิทธิประโยชน์ทางภาษี

ด้านสิทธิประโยชน์ทางภาษี ประเทศไทยให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้สูงอายุในวงเงินและขอบเขตที่จำกัด เมื่อเทียบกับประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีการยกเว้นและลดหย่อนภาษีแบบขั้นบันไดตามช่วงอายุ และกำหนดค่าลดหย่อนเงินบำนาญที่แตกต่างกันตามระดับรายได้ ขณะที่สหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐอินเดียมีมาตรการที่ครอบคลุมทั้งการยกเว้นภาษี การลดหย่อน และการให้เครดิตภาษี โดยเฉพาะมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการออมเพื่อวัยเกษียณและค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ เห็นได้ว่าสิทธิประโยชน์ทางภาษีของประเทศไทยยังไม่สามารถสะท้อนภาระค่าใช้จ่ายที่แท้จริงของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพและการดำรงชีพ ส่งผลให้หลักความเป็นธรรมทางภาษีในเชิงเนื้อหา (substantive tax equity) ยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศที่ใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ

4.3 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจภาครัฐและประชาชน

ด้านผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ระบบภาษีของประเทศไทยยังไม่สามารถสร้างสมดุลระหว่างการเก็บรายได้ของรัฐและการคุ้มครองคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างเพียงพอ เมื่อเทียบกับประเทศญี่ปุ่นซึ่งแม้จะเผชิญภาระงบประมาณด้านสวัสดิการที่เพิ่มขึ้น แต่ยังคงใช้ระบบภาษีเป็นเครื่องมือในการรักษาเสถียรภาพทางการคลัง ขณะที่สหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐอินเดียเปิดทางเลือกเชิงนโยบายให้ประชาชนสามารถบริหารภาระภาษีของตนเองได้มากขึ้น เห็นได้ว่าการที่ประเทศไทยยังคงใช้มาตรการภาษีแบบจำกัดและไม่ปรับโครงสร้างอย่างจริงจัง อาจนำไปสู่ความเสี่ยงด้านภาระทางการคลังในระยะยาว เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุควบคู่กับฐานผู้เสียภาษีวัยแรงงานที่ลดลง ซึ่งแตกต่างจากแนวทางของต่างประเทศที่พยายามใช้ระบบภาษีเป็นกลไกเชิงป้องกัน (preventive fiscal mechanism) มากกว่าการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าประเทศไทยยังมีช่องว่างเชิงโครงสร้างในการพัฒนาระบบภาษีผู้สูงอายุ เมื่อเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐอินเดีย ทั้งในด้านโครงสร้างภาษี สิทธิประโยชน์ และผลกระทบทางเศรษฐกิจ การปรับปรุงระบบภาษีของไทยจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการเพิ่มสิทธิประโยชน์ในเชิงปริมาณ โดยควรมุ่งเน้นการออกแบบระบบภาษีที่คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของผู้สูงอายุในฐานะกลุ่มผู้เสียภาษีอีกบทบาทหนึ่ง

สรุป

จากการศึกษาระบบภาษีสำหรับผู้สูงอายุของประเทศสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐอินเดีย และประเทศญี่ปุ่น สามารถสรุปความแตกต่างและแนวโน้มสำคัญของแต่ละประเทศได้ว่า ระบบภาษีของแต่ละประเทศมีการออกแบบมาตรการที่แตกต่างกันตามบริบททางเศรษฐกิจ โครงสร้างประชากร และบทบาทของรัฐในการคุ้มครองผู้สูงอายุ

1. สหรัฐอเมริกา พบว่าสหรัฐอเมริกาใช้มาตรการทางภาษีที่เอื้อต่อผู้สูงอายุผ่านการหักลดหย่อนและเครดิตภาษี รวมถึงการยกเว้นภาษีบางประเภท เช่น รายได้จาก Social Security Benefits และเครดิตภาษีสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำ นอกจากนี้ ระบบการออมเพื่อการเกษียณ เช่น 401(k) และ IRA ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนทางการเงินและภาษีสำหรับวัยเกษียณ อย่างไรก็ตาม ระบบดังกล่าวยังถูกวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นความเหลื่อมล้ำทางภาษี โดยเฉพาะกรณีผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงซึ่งสามารถใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีได้มากกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อย

2. สาธารณรัฐอินเดีย ระบบภาษีได้มีการแบ่งผู้สูงอายุออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ Senior Citizen และ Super Senior Citizen โดยกำหนดอัตราภาษีและสิทธิประโยชน์ที่แตกต่างกันตามช่วงอายุ อีกทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เสียภาษีเลือกใช้ระบบภาษีแบบเก่าหรือแบบใหม่ ซึ่งสะท้อนแนวคิดการให้ทางเลือกแก่ผู้เสียภาษีในการบริหารภาระภาษีของตนเอง อย่างไรก็ตาม ระบบภาษีของสาธารณรัฐอินเดียยังมีข้อจำกัดในการรองรับค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพและสวัสดิการของผู้สูงอายุอย่างเพียงพอ

3. ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่มีสัดส่วนประชากรสูงอายุสูงที่สุดในโลก ระบบภาษีมีลักษณะเข้มงวดและเน้นการจัดเก็บภาษีจากรายได้ทุกประเภทของผู้สูงอายุ แต่ในขณะเดียวกันก็มีมาตรการลดหย่อนภาษีบางส่วน เช่น การยกเว้นภาษีเงินบำนาญบางประเภท การหักลดหย่อนค่ารักษาพยาบาล และการกำหนดค่าลดหย่อนรายได้จากการเกษียณอายุที่แตกต่างกันตามอายุและระยะเวลาการทำงาน ทั้งนี้ ญี่ปุ่นยังคงเผชิญกับภาระทางการคลังที่เพิ่มขึ้นจากค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย พบว่าระบบภาษีสำหรับผู้สูงอายุของไทยยังขาดมาตรการที่เป็นระบบและครอบคลุม ทั้งในด้านโครงสร้างภาษี สิทธิประโยชน์ทางภาษี และการรองรับภาระรายจ่ายที่แท้จริงของผู้สูงอายุ การนำแนวทางจากทั้งสามประเทศมาประยุกต์ใช้ เช่น การเพิ่มมาตรการลดหย่อนภาษีด้านสุขภาพ การส่งเสริมการออมเพื่อวัยเกษียณผ่านสิทธิประโยชน์ทางภาษี และการปรับโครงสร้างอัตราภาษีให้สอดคล้องกับช่วงอายุและการรายจ่ายของผู้สูงอายุ อาจเป็นแนวทางที่ช่วยให้ระบบภาษีของประเทศไทยสามารถรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบภาษีสำหรับผู้สูงอายุควรพิจารณานำจุดเด่นของทั้งสามประเทศมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาการวางแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ การปรับปรุงโครงสร้างการจัดเก็บภาษีให้สอดคล้องกับช่วงอายุ และการสร้างความสมดุลระหว่างการจัดเก็บภาษีและการให้สวัสดิการ ทั้งนี้ เพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาระบบการจัดเก็บภาษีสำหรับผู้สูงอายุของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐอินเดีย ผู้วิจัยเห็นว่าประเทศไทยสามารถนำแนวทางจากต่างประเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาระบบภาษีผู้สูงอายุให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยมากยิ่งขึ้น โดยข้อเสนอแนะสามารถพิจารณาได้ใน 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ด้านโครงสร้างภาษี

ประเทศไทยควรพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างภาษีสำหรับผู้สูงอายุให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับช่วงอายุและระดับรายได้ โดยสามารถนำแนวทางการยกเว้นภาษีแบบขั้นบันไดตามช่วงอายุของประเทศญี่ปุ่น และการแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุของสาธารณรัฐอินเดียมาประยุกต์ใช้ ทั้งนี้ เพื่อสะท้อนความแตกต่างของศักยภาพทางเศรษฐกิจในแต่ละช่วงวัย และลดข้อจำกัดของระบบภาษีไทยที่ยังคงใช้โครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาแบบเดียวกับบุคคลทั่วไปเป็นหลัก การปรับโครงสร้างภาษีในลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้ระบบภาษีสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น

2. ด้านสิทธิประโยชน์ทางภาษี

ประเทศไทยควรขยายมาตรการลดหย่อนภาษีให้สะท้อนภาระรายจ่ายที่แท้จริงของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพและการดูแลตนเองในระยะยาว ซึ่งจากการศึกษา พบว่าทั้งประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐอินเดียได้ให้ความสำคัญกับการลดหย่อนค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ขณะเดียวกัน แนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกาในด้านการส่งเสริมการออมเพื่อวัยเกษียณผ่านระบบ 401(k) และบัญชีออมเพื่อการเกษียณอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนความมั่นคงทางการเงินของผู้สูงอายุ ดังนั้น ประเทศไทยควรพิจารณานำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินให้แก่ประชาชนในระยะยาว

3. ด้านผลกระทบต่อเศรษฐกิจภาครัฐและประชาชน

การปรับปรุงระบบภาษีสำหรับผู้สูงอายุของประเทศไทยควรคำนึงถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั้งในระดับภาครัฐและระดับประชาชน โดยจากการศึกษาพบว่าประเทศญี่ปุ่น แม้จะมีภาระทางการคลังเพิ่มขึ้นจากค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ แต่ยังคงใช้ระบบภาษีเป็นเครื่องมือในการรักษาเสถียรภาพทางการคลัง ขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐอินเดียใช้ระบบภาษีเพื่อกระจายภาระทางเศรษฐกิจและเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถบริหารภาระภาษีของตนเองได้อย่างเหมาะสม สำหรับประเทศไทย การออกแบบระบบภาษีที่สร้างสมดุลระหว่างการจัดเก็บรายได้ของรัฐและการบรรเทาภาระภาษีของผู้สูงอายุ จะช่วยลดความเสี่ยงด้านภาระทางการคลังในระยะยาว และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนผู้สูงอายุด้วยกันไป

สรุปได้ว่าการพัฒนาระบบภาษีสำหรับผู้สูงอายุของประเทศไทยควรมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างภาษีให้สอดคล้องกับช่วงอายุ การขยายสิทธิประโยชน์ทางภาษีให้ครอบคลุมภาระรายจ่ายที่จำเป็น และการสร้างสมดุลระหว่างรายได้ของรัฐกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ เพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ของประเทศไทยในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาความรู้และสนับสนุนการกำหนดนโยบายด้านภาษีผู้สูงอายุของประเทศไทยในอนาคต ดังนี้

1. ควรศึกษาความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำระบบการยกเว้นภาษีแบบขั้นบันไดตามช่วงอายุ ซึ่งปรากฏในกรณีศึกษาของประเทศญี่ปุ่นและสาธารณรัฐอินเดีย มาประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทย โดยพิจารณาควบคู่กับโครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน
2. ควรมีการวิเคราะห์ผลกระทบทางการคลังของรัฐจากการขยายสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งในด้านรายได้ภาษีของรัฐและภาระงบประมาณในระยะยาว เพื่อประเมินความเหมาะสมและความยั่งยืนของมาตรการทางภาษีดังกล่าว
3. ควรศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างสิทธิประโยชน์ทางภาษีกับระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยพิจารณาบทบาทของภาษีในฐานะเครื่องมือเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนวิจัยสำหรับการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบระบบการจัดเก็บภาษีผู้สูงอายุของประเทศไทยและต่างประเทศ” เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์แบบในอนาคตครั้งนี้ การสนับสนุนดังกล่าวเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานวิจัยสามารถเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สามารถผลิตองค์ความรู้และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มีคุณค่าเพื่อประโยชน์แก่แวดวงวิชาการและการกำหนดแนวทางทางกฎหมายในการรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์แบบของประเทศไทยในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Cabinet Office of Japan. (2012). **Pension benefits system**. Retrieved February 23, 2024, from <https://www.gov-online.go.jp/useful/article/201212/1.html>
- _____. (2024). **Benefits for Senior Citizens & Very Senior Citizens**. Retrieved February 23, 2024, from https://incometaxindia.gov.in/booklets/%20%20pamphlets/benefits-for-senior-citizens-very-senior-citizens_english.pdf
- Chen, T., & Turner, J. A. (2021). **Tax Treatment of Pension Income and Elderly Labor Force Participation**. *Journal of Pension Economics & Finance*, 20(2): 279-297.
- HumanOS. (2024). **สิทธิพิเศษ! ยกเว้นภาษีเงินได้ 190,000 บาท แก่ผู้สูงอายุ 65 ปี และผู้พิการ**. Retrieved February 23, 2024, from <https://humanos.biz/2024/10/16/16102024-th/>
- Income Tax Department India. (2024). **Senior Citizens Tax Guide**. New Delhi: Government of India.
- Internal Revenue Service. (2023). **Tax Benefits for Elderly and Disabled Individuals**. Retrieved February 23, 2024, from <https://www.irs.gov/privacy-disclosure/tax-code-regulations-and-official-guidance>
- Krungsri Research. (2023). **Japan's Aging Society: Lessons for Thailand**. Retrieved February 23, 2024, from <https://www.krungsri.com/th/plearn-plearn/ageing-society-japan>
- Musgrave, R. A., & Musgrave, P. B. (1989). **Public Finance in Theory and Practice**. (5th ed). New York: McGraw-Hill.
- Nantapisit, A. (2017). **Tax Measures to Support an Aging Society: A Case Study of Japan**. Master's thesis, Bangkok: Chulalongkorn University.
- National Tax Agency Japan. (2024a). **Income Tax Guide for Foreigners**. Retrieved February 23, 2024, from https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3120/en#je_pt2ch3
- _____. (2024b). **Taxation of the Elderly in Japan**. Tokyo: Government of Japan.
- National Tax Agency. (2023). **Medical Expenses Deduction**. Retrieved February 23, 2024, from <https://www.nta.go.jp/taxes/shiraberu/taxanswer/shotoku/1600.htm>
- Okamoto, A. (2023). **Optimal Taxation in an Aging Japan**. *Journal of The Japanese and International Economies*, 57: 101170.
- Promphak, C. (2013). **Thailand's Transition to an Aging Society**. Office of Academic Affairs, Secretariat of the Senate.
- Stiglitz & Rosengard (2015). **Economics of the Public Sector**. 4th ed. New York: W. W. Norton & Company.

- Szabo.jp. (2024). **Medical Expense Tax Deduction in Japan (医療費控除)**. Retrieved February 24, 2024, from <https://szabo.jp/2024/02/03/medical-tax-deduction/>
- Takayama, N. (2004). **The Japanese Pension System: How It Was and What It Will Be**. Retrieved February 24, 2024, from <https://cis.ier.hit-u.ac.jp/Common/pdf/dp/2003/dp194.pdf>
- Tax Commission of Japan. (2003). **Mid-Term Report by the Tax Commission: A Sustainable Tax System for Japan's Aging Society**. Cabinet Office, Government of Japan. Retrieved February 24, 2024, from <https://www.cao.go.jp/zei-cho/history/1996-2009/etc/2003/e20030617.html>
- Yaimim, L. (2014). **Measures to Increase Personal Income Tax Allowances: A Case Study of Life Insurance Premium Allowances and New Income Distribution Equity**. Master of Laws thesis. Bangkok: College of Law, Dhurakij Pundit University.